

Vladičine muke oko Vranjine i Lesendra

Janko Lopičić, Cetinje

Vranjina i Lesendro, ostrva na Skadarskom jezeru bila su strateški vrlo značajna, kako za Turke tako i za Crnogorce. U Vranjini je vladika postavio stalnu stražu od 100 pandura, da čuvaju ostrva od Turaka, a za stariješinu im postavi senatora i popa Vukala Đukanovića zv. Građanina. Panduri su jednovremeno čuvali i Lesendro, koje je u neposrednoj blizini Vranjine. Kako je vladika Rade 1842. g. s Crnogorcima pošao na Grahovo ususret Ali-paši Stočeviću, prethodno pozove popa Vukala i reče mu: »Ja idem s vojskom na Grahovo, ali da ti pojačam odbranu Vranjine i Lesendra i da ti dam još 3 čete Ceklinjana, Crmničana i Katunjana, ako slučajno do mojeg povratka udari turska vojska od Skadra, da se održite«. Vukale odbije vladičinu pomoć riječima: »Gospodaru, niko mi više ne treba, nego u zdravlje stotinu građana i moje dvije puške male, ništa se Turaka ne bojim«. Vladika opet reče: »More, pope Vukale, ako udari vojska od Skadra, ništa ti ne će pomoći tvoje dvije puške male niti tvojih stotinu građana«. Ali žustri pop odbije svaku pomoć i tako s uobičajenom posadom od 100 pandura čuva Vranjinu i Lesendro, iako je jasno bilo, da će Turci koristiti odlazak Crnogoraca na Grahovo i napasti ova ostrva. Tako je i bilo, čim je vladika s vojskom pošao na Grahovo, Turci su u lađama (njih preko 1000 boraca) olako, skoro bez borbe okupirali Vranjinu i Lesendro. Pop Vukale s pandurima nije ni mogao dati turskoj sili otpora, povlačio se skoro bez borbe. Turci ostrva zaposješe, a stari nemanjički manastir Sv. Nikole razoriše (obnovio ga je knjaz Nikola 1884.). Vladici je na Grahovu kroz dva dana stigla tužna vijest, da su Turci uzeli Vranjinu i Lesendro i da hitaju k Rijeci. Liut na popa Vukala, što nije htio primiti nuđenu pomoć, ljutito reče: »Pope Vukale, rđa te ubila, kazah li ti, da ti ne će pomoći, tvoje dvije puške male, niti tvojih stotinu građana«. Smjesta je vladika naredio, da se Ceklinjani i Crmničani vrata na južnu stranu, i da ne dozvole Turcima nadiranje u Riječku i Crmničku nahiju.

Uskoro je vladika sklopio primirje s Ali-pašom Stočevićem i vratio se na Cetinje, a potom ode k Vranjini i Lesendru, koje drže Turci. Turci su ubrzano utvrđivali ostrva, da se obrane od eventualnih napada Crnogoraca. Vladika je popa Vukalu digao iz Senata i za ljubotinjskog senatora postavio vojvodu Petra Vučkovića. S većim dijelom vojske vladika je došao u Riječku nahiju s namjerom da od Turaka povрати Vranjinu i Lesendro. Ali kako nije imao lađa (osim čunova i nekoliko frkata — male lađe), ni topova (osim dva), to nije mogao ni uspjeti. Sam vladika se nalazio na Tankom rtu — koji je

svoga kilometar udaljen od Lesendra. Gađao je Turke topovima, ali bez većeg uspjeha. Da bi ispitao brojno stanje Turaka u Vranjini, vladika se obrati Savu Lukeštinu Strugaru i Filipu Markišinu Đuraškoviću riječima: »Kad ste vješti, moji dobri Ceklinjani, bi li vi pošli u Vranjinu i uhodili Turke, da znam koliko ih je?« Svi pristanu, a sobom uzmu i trećega druga Marka Goraševa Bjelopavlića, približe se noću čunom i neopaženo pristanu s istočne strane Vranjine. Čun ostave i upute se k selu Vranjini, gdje su se ulogorili Turci. Pažljivo se privuku najbližoj kući i prema svjetlosti ugledaju nekoliko Turaka, kako se odmaraju. Jasno mi je odmah bilo, da je čitavo selo puno Turaka. Ali da bi zaista uvjerali vladiku, da su izvršili obećanje, dogovore se, da kroz otvorena vrata pripucaju na Turke, što će saznati i vladika. Plotnom zapucaju na Turke i pobjegnu prema čunu, ukrcaju se i sretno se u zoru vrata k vladici. Ispričali su mu, kako su uhodili Turke, kojih je puno selo, dok su i pucali u njih. Vladika im nije mnogo vjerovao, nego se počeo šaliti s njima. Na njihovo navaljivanje vladika je bio prinuđen da zove turski logor i pita, da li im je tko noćas poginuo. Turci mu odgovore, da je neki nepoznati prošle noći ubio krajinskog buljubašu Ram-Zeka i ranio njih još dvojicu. Nato im Vladika odgovori: »Nemojte im tražiti krvnika, on je kod mene«. Isti dan, Turci su neprestano topovima tukli Tanki rt, a jedna granata je ubila nekog Crmničanina u momentu, kada je ljubio vladičinu ruku. Tako »za dlaku« nije glavom platio i vladika, kojega su prisutni Crnogorci skoro na silu sklonili s mjesta, koje je neprijatelj vatrom zasipao.

Kroz nekoliko dana vladika i Crnogorci su napustili napad na ostrva, ali ožalošćeni vladika nije napuštao misao, da se i dalje za njih bori. Iste 1842. g. išao je vladika u Beč da bi ih diplomatskim putem povratio, što mu nije uspjelo, a pri povratku u Dubrovnik stupio je u pregovore s Antunom Šoletićem radi građenja brodova, kako bi opet oružanom rukom povratio ostrva. Ali ni taj pokušaj nije uspio, niti su austrijske vlasti Šoletiću i njegovim maistorima dozvolile dolazak u Crnu Goru radi pravljenja brodova. Iduće godine je stupio u pregovore sa skadarskim pašom Osmanom, apelirajući na njegovo srpsko porijeklo, ne bi li mu vratio Vranjinu i Lesendro, što mu opet nije uspjelo. Poslije neuspješnog pregovaranja s Osman-pašom vladika je spremao atentat na njega, što mu također nije dalo željenog rezultata. Vladika je mnogo žalio za ostrvima, pa je i dandanas u narodu kao primjer najveće žalosti ostala poznata uzrečica: »Izgore ka' vladika za Lesendrom«.